

1. Czym jest przemoc?

Definicja przemocy z *Ustawy* o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (art. 2 pkt. 2)

Przemoc w rodzinie – to jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, wykorzystujące przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną, naruszające prawa lub dobra osobiste osoby doznającej przemocy domowej, w szczególności:

- a) narażające tę osobę na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia lub mienia,
- b) naruszające jej godność, nietykalność cielesną lub wolność, w tym seksualną,
- c) powodujące szkody na jej zdrowiu fizycznym lub psychicznym, wywołujące u tej osoby cierpienie lub krzywdę,
- d) ograniczające lub pozbawiające tę osobę dostępu do środków finansowych lub możliwości podjęcia pracy lub uzyskania samodzielności finansowej,
- e) istotnie naruszające prywatność tej osoby lub wzbudzające u niej poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia, w tym podejmowane za pomocą środków komunikacji elektronicznej;

PRZEMOC

- **jest intencjonalna** - sprawca wie, co jest dla ofiary dobre; daje sobie prawo do decydowania w jego imieniu; ofiara ma się podporządkować, musi być tak, jak chce sprawca, nieważne jest stanowisko drugiej osoby, jej zdanie, potrzeby, chęci; sprawca jest przeświadczony o swych dobrych intencjach; INTENCJA – ZAMIAR – przemoc jest zamierzonym działaniem człowieka lub zaniechaniem działania i ma na celu kontrolowanie i podporządkowanie ofiary przez sprawcę

- **asymetria sił** – sprawca jest silniejszy: fizycznie, psychicznie, materialnie, zawodowo, społecznie i w wymiarze tej przewagi oddziałuje na osobę słabszą, po to, aby zmusia ją do podporządkowania swoim życzeniom, UTRUDNIA SAMOOBRONĘ Z UWAGI NA WYRAŻNĄ ASYMETRIĘ SIŁ

narusza prawa i dobra osobiste- sprawca daje sobie prawo, aby: uderzyć, obrazić, przeczytać korespondencję, skrytykować, zabrać coś, nie dać; nie liczy się z potrzebami, życzeniami, protestami, uczuciami ofiary; traktuje ofarę jak przedmiot pozbawiony praw; NARUSZANIE PRAWA DO NIETYKALNOŚCI CIELESNEJ, GODNOŚCI, SZACUNKU, TAJEMNICY KORESPONDENCJI itp.

powoduje cierpienie i ból – szkody fizyczne i psychiczne, szkody te mogą być wymierne albo nie, widoczne lub niedostrzegalne, natychmiastowe lub odroczone w czasie; sprawca naraża zdrowie i życie ofiary na poważne szkody; doświadczenie bólu i cierpienia sprawia, że ofiara ma mniejszą zdolność do samoobrony

2. Rodzaje przemocy

Przemoc fizyczna

Formy przemocy	Skutki przemocy
popychanie, odpychanie, obezwładnianie, przytrzymywanie, policzkowanie, szczypanie, kopanie, duszenie, bicie otwartą ręką lub pięściami, bicie przedmiotami, oparzenie, polewanie substancjami żrącymi, użycie broni, porzucanie w niebezpiecznej okolicy, nie udzielenie koniecznej pomocy, ciągnięcie za włosy, łamanie kończyn, przypalanie, przycinanie palców, itp.	uszkodzenia ciała – urazy i bezpośrednie objawy, np. siniaki, złamania, stłuczenia, zadrapania, odleglejsze skutki zdrowotne, utrata życia

Przemoc psychiczna

Formy przemocy	Skutki przemocy
wyśmiewanie poglądów, religii, pochodzenia, narzucanie własnych poglądów, stała krytyka, wmawianie choroby psychicznej, kontrolowanie i ograniczanie kontaktów z innymi osobami, domaganie się posłuszeństwa, ograniczanie snu i pożywienia, wyzywanie, poniżanie, upokarzanie, zawstydzanie, stosowanie gróźb, szantażowanie, szantaż emocjonalny itp..	zniszczenie poczucia własnej wartości i godności osobistej, odizolowanie od zewnętrznych źródeł wsparcia, całkowite uzależnienie ofiary od sprawcy, uniemożliwienie podjęcia jakichkolwiek działań niezgodnych z zasadą posłuszeństwa, osłabienie psychicznych i fizycznych zdolności stawiania oporu oraz wyrobienie przekonania o daremności jego stawiania, stały strach i utrata nadziei, choroby psychosomatyczne

Przemoc seksualna

Formy przemocy	Skutki przemocy
wymuszanie pożycia seksualnego, wymuszanie nieakceptowanych pieszczot i praktyk seksualnych, wymuszanie seksu z osobami trzecimi, sadystyczne formy współżycia seksualnego, krytyka zachowań seksualnych itp.	fizyczne obrażenia, zniszczenie poczucie własnej wartości i godności osobistej, zamknięcie się na seksualną sferę życia (lęk, strach, unikanie)

Przemoc ekonomiczna

Formy przemocy	Skutki przemocy
odbieranie zarobionych pieniędzy, uniemożliwienie podjęcia pracy zarobkowej, niezaspokajanie podstawowych materialnych potrzeb rodziny, zmuszanie do zaciągania kredytów	całkowita zależność finansowa od sprawcy, zniszczenie poczucia własnej wartości i godności, nieraz – znalezienie się bez środków do życia

INNE FORMY PRZEMOCY DOMOWEJ

Gaslighting – rodzaj przemocy psychicznej, polegający na takim manipulowaniu drugą osobą, by stopniowo przejmować kontrolę nad jej sposobem postrzegania rzeczywistości; manipulanta może udawać, że nie rozumie drugiej osoby („ale o co chodzi”, „coś sobie wymyśliłeś/aś”), odrzucać jej obawy („przesadzasz”, „masz urojenia”, „to szalone”):

Trywializowanie – umniejszanie uczuciom, sugerują, że emocje osoby krzywdzonej nie mają znaczenia lub oskarżają ją o przesadną reakcję

Kontrargumentowanie – kwestionują pamięć swojej ofiary, wymyślają nowe szczegóły lub zaprzeczają, że coś się wydarzyło; zamiast tego mogą obwiniać swoją ofiarę za zaistniałą sytuację

Zatajanie – zbywają próby nawiązania rozmowy, czy dyskusji na dany temat lub oskarżają ofiarę o próbę wprowadzenia ich w błąd

Odwracanie uwagi – kiedy ofiara mówi o obawach związanych z ich zachowaniem, zmieniają temat lub odwracają go na nią, sugerując, że ona to zmyśla

Zapominanie lub zaprzeczanie – kiedy ofiara wspomina o konkretnym zdarzeniu lub czymś, co powiedział/a, może powiedzieć, że nie pamięta lub, że to w ogóle nie miało miejsca

Dyskredytowanie – sugerują innym ludziom, że ofiara nie pamięta rzeczy poprawnie, często się myli lub zmyśla

Stalking – uporczywe, powtarzalne zachowanie (lub różnego rodzaju zachowania), skierowane przeciwko konkretnej osobie, które w nieuzasadniony sposób rażąco narusza granice prywatności tej osoby lub w inny sposób zagraża jej dobrom osobistym, uporczywe nękanie, dokuczanie innym osobom, może przyjmować formę prześladowania, nękanie na tle emocjonalnym, obsesyjne pożądanie, patologia miłości

źródłem zachowania sprawcy i jego motywacją jest „władza” – chęć jej utrzymania lub zdobycia lub chęć odwetu za doznane od kogoś krzywdy (rzeczywiste lub wyimaginowane)

skutkiem nękania jest wywołanie u osoby krzywdzonej, osób jej najbliższych lub odpowiedzialnych za jej bezpieczeństwo uzasadnionego niepokoju i lęku

„rażące naruszenie granic prywatności” – bardzo różne, niechciane przez osobę krzywdzoną, zachowania charakterystyczne dla stalkingu: próby nawiązania kontaktu (bezpośrednie lub przez osobę trzecią, wysyłanie wiadomości elektronicznych lub tradycyjnych, wydzwanianie, wypytywanie o osobę w jej otoczeniu, śledzenie i kontrolowanie jej w inny sposób (np. poprzez elektroniczne aplikacje), wystawanie pod jej domem, miejscem pracy czy szkołą, przebywanie w miejscach, w których zwykła przebywać, wysyłanie kwiatów lub prezentów, włamania do domu lub samochodu osoby krzywdzonej i kradzieże należących do niej rzeczy, składanie w jej imieniu zamówień przez Internet, oszczerstwa – wysyłanie fałszywych informacji, plotek, zarówno w formie ustnej, jak i przy użyciu technologii cyfrowej, nękanie rodziny i przyjaciół osoby krzywdzonej

Cyberprzemoc - (ang.cyberbulling) to inaczej przemoc z użyciem technologii informacyjnych i komunikacyjnych; najczęściej terminu tego używa się w odniesieniu do przemocy rówieśniczej z użyciem telefonów komórkowych lub Internetu; **inaczej** – wykorzystanie technik informacyjnych i komunikacyjnych do świadomego, wielokrotnego i wrogiego zachowania się osoby lub grupy osób, mającego na celu krzywdzenie innych, poniżanie, wyzywanie, obrażanie, zastraszanie czy wykluczanie z grupy – użycie nowoczesnych technik komunikacyjnych powoduje, że obrażanie może być mocniejsze (z większą liczbą wulgaryzmów), bardziej długotrwałe i przy udziale większej liczby osób (bo liczba osób odwiedzających daną stronę internetową jest nieograniczona)

CYKL PRZEMOCY W RODZINIE

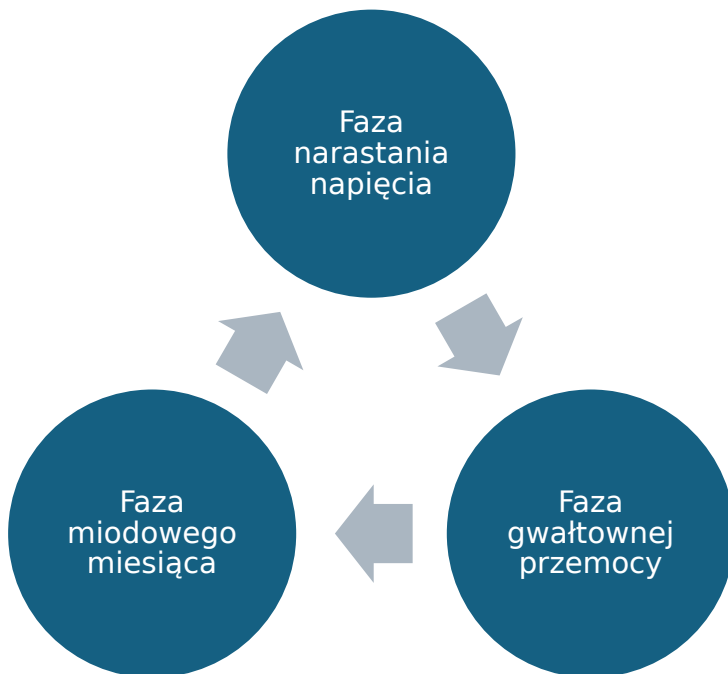
w sprawcy narasta frustracja i napięcie

następuje wybuch gwałtownej przemocy

napięcie opada

sprawca przeprasza, obiecuje poprawę

następuje faza miodowego miesiąca – z czasem faza miodowego miesiąca zanika

PRZEMOC WOBEC DZIECI

1. Zachowania dziecka, które mogą być sygnałem, że dziecko jest krzywdzone:

- Wyraźna zmiana w zachowaniu dziecka – wycofanie, zubożenie lub nadmierne pobudzenie, problemy w regulacji emocji, które trudno wyjaśnić stanem zdrowia czy okolicznościami.
 - Dziecko zachowuje się w sposób nieadekwatny do wieku, jest zbyt infantylne lub nadmiernie dojrzałe.
- Wyraźnie odmienne zachowanie dziecka w obecności rodzica/opiekuna oraz w towarzystwie pozostałych osób.
- Dziecko boi się rodzica/opiekuna.
- Długotrwały, silny, niemożliwy do ukojenia płacz.
- Opóźnienie w rozwoju fizycznym lub emocjonalnym.
- Strach przed określonymi osobami, sytuacjami, miejscami i nasilony niepokój.
- Problemy ze snem, koszmary senne, lęk przed zasypianiem.
- Moczzenie, moczzenie nocne, zanieczyszczanie kałem.
- Zaburzenia jedzenia, odmowa jedzenia lub nadmierne objadanie się, wymioty.
- Dziwne lub nieadekwatne do wieku zainteresowanie seksem (np. dziecko jest nadmiernie rozbudzone, dużo mówi o seksie, używa zbyt dorosłego lub wulgarnego słownictwa, wykazuje znajomość szczegółów związanych z aktywnością seksualną).
- Niechęć do przebijania się w towarzystwie innych.
 - Samookaleczanie się, nadużywanie substancji psychoaktywnych

2. Na jakie zachowania ze strony rodzica/opiekuna warto zwrócić uwagę?

- Ignoruje urazy fizyczne u dziecka lub przypisuje odpowiedzialność za ich powstanie osobie trzeciej lub podaje przyczyny powstania urazu niespójne z objawem.
- Wykazuje brak (lub nadmiar) zainteresowania stanem zdrowia dziecka.
- Nie reaguje na płacz, ból dziecka, nie okazuje emocji podczas opowiadania o dziecku.
- Jest emocjonalnie niedostępny, nie reaguje na obecność dziecka, a w szczególności niemowlęcia.
- Ma negatywne lub wrogie nastawienie do dziecka, odrzuca je lub robi z niego kozła ofiarnego, obwinia za przemoc („to jego wina”, „ona mnie sprowokowała”).
- Ma niewłaściwe rozwojowo oczekiwania lub interakcje z dzieckiem (wysokie wymagania wobec obowiązku szkolnego, brak akceptacji błędów, oczekiwanie wykonywania zadań lub podejmowania zachowań, na które dziecko nie jest jeszcze gotowe).
- Stosuje groźby, surową dyscyplinę, w tym kary fizyczne.
- Wykorzystuje dziecko do zaspokajania potrzeb osoby dorosłej (np. poprzez angażowanie go w spory między opiekunami lub stawianie w roli opiekuna i powiernika osoby dorosłej).
- Nie zapewnia odpowiedniej socjalizacji dziecka (np. angażuje dziecko w działania niezgodne z prawem, nie dostarcza odpowiedniej stymulacji lub edukacji).

- Przejawia nadopiekuńczość wobec dziecka, izoluje je od rówieśników, kontroluje każdą jego aktywność.
- Przekracza dopuszczalne granice w kontakcie fizycznym, np. podczas zabawy z dzieckiem.
- Jest bezradny życiowo, niezaradny lub w stanie zdrowia uniemożliwiającym zadbanie o potrzeby dziecka.
- Nadużywa alkoholu i środków psychoaktywnych. • Stosuje przemoc wobec innych członków rodziny

3. Krzywdzenie fizyczne dziecka – *to zachowania odnoszące się do ciała dziecka, które naruszają nietykalność cielesną dziecka i powodują uszkodzenia ciała lub grożą ich powstaniem:*

- szarpanie za rękę, ramiona czy ubrania,
- odpychanie,
- szczypanie,
- klapsy – w twarz, tył głowy, policzek, pupę,
- bicie pięścią czy różnymi przedmiotami,
- zostawianie dziecka samego w miejscu, w którym nie jest bezpieczne,
- zatykanie ust,
- ściskanie rąk dziecka, szyi, karku,
- potrząsanie dzieckiem (szczególnie groźne u dzieci do 1 roku życia),
- karmienie na siłę, wywołujące u dziecka objawy choroby,
- picie alkoholu przez ciężarną mamę (tzw. Płodowy Zespół Alkoholowy),
- dotkliwe karanie dziecka, w którym zadawanie bólu rodzic uzasadnia regułami, oceną zachowania dziecka, - krzywdzenie będące rezultatem agresji rodziców i potrzeby rozładowania negatywnych uczuć, które bardzo często nie mają nic wspólnego z dzieckiem, ale z pracą, małżeństwem, trudną sytuacją itp.

4. Krzywdzenie psychiczne – *to takie zachowanie, które powoduje cierpienie psychiczne dziecka*

- zamknięcie dziecka zanoszącego się płaczem samego w pokoju,
- poniżanie, wyzwiska, ośmieszanie, stała krytyka (np. „ty kretynie”, „ale ty głupiutka jesteś”, „będziesz nikim, jak nie będziesz się uczyć”,
- grożenie użyciem przemocy fizycznej wobec dziecka, osoby bliskiej dziecku lub jego zwierzęciu (np. „jak się nie uspokoisz, dam Ci klapsa”, „jeżeli nie wyprowadzisz psa na spacer, to wywiozę go do lasu”)
- szantażowanie, straszenie (np. „zrób to, bo inaczej powiem ojcu i on Ci pokaże”, „jak się nie uspokoisz, to zabierze Cię ta pani”)
- wyładowywanie poczucia winy (zawsze jak się czegoś dotkniesz, to psujesz”, „jakbyś tak się zachowywała, to nie musiałbym Cię uderzyć”
- zawstydzanie,

- wikłanie dziecka w konflikt okołorozstaniowy rodziców, obrażanie i wyzywanie jednego z rodziców w obecności dziecka, nastawianie dziecka przeciwko drugiemu rodzicowi, ograniczanie kontaktu dziecka z rodzicem
- karanie przez odrzucenie lub odmowę uczuć (np. „nie przytulaj się do mnie”, „rób tak dalej, a nie będziesz moim synem”),
- wymagania i oczekiwania wobec dziecka, którym ono nie jest w stanie sprostać,
- ograniczanie samodzielności i odpowiedzialności dziecka (np. nadopiekuńczość) – *dzieci, którym zabiera się samodzielność, często mają niższą samoocenę i mniejszą wiarę w siebie; w rezultacie nadopiekuńczego wychowania może rozwinąć się depresja, nerwica, fobia społeczna, zaburzenia lękowe różnego typu, wykształcić się osobowość unikająca lub niedojrzała*
- stawianie dziecka w roli świadka przemocy wobec innych, np. drugiego rodzica, rodzeństwa,
- domaganie się bezwarunkowego posłuszeństwa i podporządkowania (np. „nie obchodzi mnie to, że Ci smutno, masz tam iść”)

5. Krzywdzenie seksualne – *to zachowania, które włączają dziecko w aktywność seksualną, to używanie przez dorosłego dziecka do osiągnięcia przyjemności seksualnej*

- namawianie lub zmuszanie dziecka do angażowania się w czynności seksualne,
- wykorzystywanie dziecka do prostytucji lub innych prawnie zakazanych praktyk o charakterze seksualnym,
- dotykanie genitaliów dziecka z innego powodu niż związanego ze sprawowaniem opieki nad dzieckiem,
- pokazywanie genitaliów lub zmuszanie dziecka do ich dotykania (w tym zmuszanie dziecka do oglądania masturbacji),
- gwałt,
- pokazywanie dziecku treści pornograficznych,
- obnażanie dziecka niezwiązane ze sprawowaniem nad nim opieki,
- zmuszanie dziecka do pozowania do zdjęć i filmów o treści pornograficznej,
- podglądanie dziecka,
- zachęcanie dziecka do obserwowania lub słuchania aktów seksualnych,
- prowadzenie z dzieckiem rozmów na tematy seksualne wykraczające poza edukację seksualną

6. Krzywdzenie seksualne – *to zachowania, które włączają dziecko w aktywność seksualną, to używanie przez dorosłego dziecka do osiągnięcia przyjemności seksualnej*

- namawianie lub zmuszanie dziecka do angażowania się w czynności seksualne,
- wykorzystywanie dziecka do prostytucji lub innych prawnie zakazanych praktyk o charakterze seksualnym,
- dotykanie genitaliów dziecka z innego powodu niż związanego ze sprawowaniem opieki nad dzieckiem,
- pokazywanie genitaliów lub zmuszanie dziecka do ich dotykania (w tym zmuszanie dziecka do oglądania masturbacji),

- gwałt,
- pokazywanie dziecku treści pornograficznych,
- obnażanie dziecka niezwiązane ze sprawowaniem nad nim opieki,
- zmuszanie dziecka do pozowania do zdjęć i filmów o treści pornograficznej,
- podglądanie dziecka,
- zachęcanie dziecka do obserwowania lub słuchania aktów seksualnych,
- prowadzenie z dzieckiem rozmów na tematy seksualne wykraczające poza edukację seksualną

7. Zaniedbywanie – to zachowania, które nie zapewniają dziecku wspierającego, kochającego i bezpiecznego środowiska do rozwoju

- niezaspokojenie potrzeb miłości, bezpieczeństwa, wsparcia, uwagi, przynależności, niezwracanie uwagi na uczucia dziecka

Pozostawianie dziecka samego bez opieki dorosłego

- opieka nad dzieckiem pod wpływem alkoholu lub środków psychoaktywnych
- narażanie dziecka na urazy psychiczne, fizyczne, seksualne
- brak dbałości o ubranie, higienę, zdrowie, edukację, dostęp do pożywienia,
- nieprzytulanie dziecka, odpychanie dziecka, zostawienie dziecka na tzw. „wypłakanie się”
- zaniedbywanie materialne – jest najbardziej widoczne, często zdeterminowane czynnikami wykraczającymi poza sytuację rodzinną,

Zaniedbywanie dziecka można podzielić na trzy ściśle ze sobą powiązane kategorie: zaniedbywanie psychiczne, fizyczne i materialne.

Symptomy wynikające z zaniedbania:

- Dziecko jest brudne, często nieprzyjemnie pachnie, nie jest prawidłowo pielęgnowane (np. pozostawiane przez długi czas w zabrudzonych pieluchach).
- Dziecko nie otrzymuje odpowiedniej opieki medycznej (np. nie jest szczepione, nie ma okularów, nie otrzymuje zaleconych leków). • Dziecko jest ubrane nieadekwatnie do pogody.
- Dziecko opuszcza się w nauce, jest często nieobecne w szkole czy przedszkolu.
- Dziecko nie otrzymuje regularnych posiłków, jest głodne, kradnie jedzenie kolegom.
- Dziecko przebywa w otoczeniu nieprzystosowanym do swojego etapu rozwojowego, co zagraża jego bezpieczeństwu.
- Dziecko, którego stopień rozwoju na to nie pozwala, w szczególności dziecko poniżej 7 roku życia, pozostaje w domu bez opieki osoby dorosłej.

8. **Parentyfikacja** – zjawisko psychosocjologiczne polegające na odwróceniu ról w rodzinie w wyniku czego dziecko pełni rolę opiekuna, partnera lub powiernika w stosunku do swych rodziców, bądź rodzeństwa, przy czym zadania oraz obciążenia przypadające na dziecko są z reguły nieadekwatne do jego poziomu rozwoju i możliwości emocjonalnych.

Wyróżnia się dwa typy parentyfikacji:

emocjonalny (dziecko jest powiernikiem, terapeutą, towarzyszem w troskach, przyjacielem, mediatorem, czy też „naczyniem” do wylewania stanów emocjonalnych rodzica)

Instrumentalny (zaspokajanie przez dziecko potrzeb materialnych i fizycznych rodziny, np. praca zarobkowa, opieka nad rodzeństwem lub seniorem, zakupy, załatwianie spraw urzędowych, dokonywanie bieżących opłat)

Role, w jakich jest obsadzone dziecko:

Bufor – w ostrym konflikcie partnerskim

Powiernik – jako wsparcie w konflikcie partnerskim

Zastępczy partner – po rozstaniu rodziców, może oferować fizyczną bliskość rodzicom, wspólne spanie, przytulanie, dotyk, ale też partner emocjonalny, decyzyjny

Gospośnia – dziecko sprząta, gotuje, pierze, robi zakupy

Opiekunka do dziecka – zajmuje się młodszym rodzeństwem, kąpie je, odrabia z nimi lekcje itp.

Opiekun rodzica – opiekuje się chorym rodzicem jak pielęgniarz

Sekretarka – robi przelewy, płaci rachunki, pisze maile itp.

Terapeuta – opiekuje się emocjonalnie rodzicem np. chorym na depresję lub w kryzysie, wspiera go, pociesza, gdy jest smutny, rozładowuje negatywne emocje itp.

Mediator/rodzinny sędzia – w konfliktach między rodzicami i innymi członkami rodziny, stara się godzić zwaśnionych, uspokajać ich, doradzać

Kozioł ofiarny – przyjmuje ciosy, wyzwiska, często jest odbiorcą trudnych emocji jednego z rodziców, by chronić tego drugiego

Rodzinny bohater – chroni np. matkę przed biciem ze strony ojca, wzywa pomoc itp.

9. Procedura „Niebieskie Karty” jest wszczynana poprzez wypełnienie Formularza A w sytuacji **podejrzenia przemocy domowej**. – Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 września 2023 w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularza „Niebieska Karta” (Dz.U. z 2023 r., poz. 1870) przez przedstawicieli następujących służb: policji, pomocy społecznej, komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, oświaty, ochrony zdrowia

Wypełniony Formularz A NK należy przekazać przewodniczącemu Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy Domowej – **w ciągu 5 dni roboczych od daty wypełnienia.**

